

УДК 37.018.1(438)

Aleksandra Minczanowska
ORCID iD 0000-0001-5833-4300

doktor, adiunkt, Uniwersytet Śląski w Katowicach,
Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie,
ul. Bielska 62, 43-400 Cieszyn, Rzeczpospolita Polska,
aleksandraminczanowsk@interia.pl

MIEJSCE EDUKACJI DOMOWEJ W POLSKIM SYSTEMIE OŚWIATY

Celem artykułu jest przybliżenie, alternatywnej do oświaty publicznej, formy uczenia się w Polsce, tzw. edukacji domowej. Daje ona szansę i stwarza warunki do naturalnego i samodzielnego uczenia się, z uwzględnieniem indywidualnych możliwości, potrzeb i tempa rozwoju dzieci i młodzieży, w przeciwieństwie do szkół, w których dzieci traktowane są jako jedna, podobna do siebie grupa, a nie unikalny zespół jednostek. Przedstawione w nim zostały wątki historyczne i prawne, którymi objęta jest edukacja domowa w Polsce oraz opis sposobu funkcjonowania szkół, które mają ją wspierać.

Słowa kluczowe: edukacja domowa; nauczanie domowe; oświata; system oświaty.

<https://doi.org/10.28925/2226-3012.2018.7.7276>

Edukacja domowa w Polsce wczoraj i dziś. W Polsce od wielu lat jesteśmy świadkami nieustającej krytyki szkoły i systemu edukacji, zarówno ze strony specjalistów, jak i opinii publicznej, to i tak oświata publiczna nadal cieszy się największym prestiżem i uważa się ją za sukces demokracji oraz nadzieję na lepszą przyszłość. Szkolnictwo publiczne w Polsce budzi dziś wiele kontrowersji nie tylko w dyskusjach osób bezpośrednio z nią związanych, czyli nauczycieli, uczniów i rodziców, ale i ludzi zatroskanych o edukację młodego pokolenia. Jednak żadna debata i krytyka nic nowego i rzutującego na zmiany w polskim systemie edukacji, nie wniosła. Częściej powodują one niepokój i obawy zdezorientowanych nauczycieli i rodziców. Próbując je złagodzić rodzice poszukują dla swoich dzieci alternatywnych sposobów nauczania. Ostatnie lata przyniosły wiele takich możliwości. Jednym z nich jest edukacja domowa, która daje szansę i stwarza warunki do naturalnego i samodzielnego uczenia się, z uwzględnieniem indywidualnych możliwości, potrzeb i tempa rozwoju dzieci i młodzieży.

Edukacja domowa najlepiej rozwinięta jest w krajach anglojęzycznych takich, jak Stany Zjednoczone, Anglia czy Kanada. W Polsce, choć wciąż jeszcze marginalizowana, niedoceniana i mało popularna, zyskuje coraz więcej zwolenników i rodzin realizujących w ten sposób obowiązek edukacji swoich dzieci. Jest najstarszą formą intencjonalnego nauczania dzieci, ale nadal zbyt mało o niej wiemy. Dzieje się tak ze względu na jednostronność i subiektywizm źródeł wiedzy o tym sposobie nauczania. Są to bowiem najczęściej pamiętniki, wspomnienia, korespondencja lub prywatne zapiski guwernantek, źródła biograficzne, ale i pierwsze poradniki przeznaczone dla rodziców i nauczycieli

domowych, w przeciwieństwie do obiektywnych dokumentów, programów nauczania, podręczników gromadzonych przez szkołę, pozwalających na wszechstronny i dokładny opis podejmowanych przez nią działań. Problematyka ta nie była i nie jest nadal poruszana w podręcznikach z historii wychowania.

W Polsce kojarzona jest bardzo często z kształceniem na szlacheckich dworach, z nauczaniem stawiającym sobie za cel zachowanie wartości chrześcijańskich i patriotycznych oraz polskich obyczajów. Nauczanie domowe szczególnego znaczenia nabrało podczas zaborów, kiedy to przyczyniało się do zachowania tradycji i polskości. Zapewniało przekazywanie młodemu pokoleniu symboli tożsamości i wartości kultury narodowej. W XIX wieku stało się popularnym przedmiotem zainteresowań wielu pedagogów i publicystów. Druga połowa XIX wieku i początek XX to okres powstania nowoczesnej polskiej «teorii edukacji domowej», której genezy należy poszukiwać w kręgach warszawskich pozytywistów, «którzy nawoływali do unowocześnienia nauczania domowego poprzez oparcie go na najnowszych zdobyczach wiedzy z zakresu fizjologii, psychologii i pedagogiki» (Jakubiak, 2017). Pragnęli oni podniesienia jego poziomu nauczania. Ważną rolę odegrali tu: Henryk Wernic, Piotr Chmielowski, Adolf Dygasiński, Aniela Szcówna i Ewaryst Estkowski.

W wieku XX rozwój ilościowy i wzrost strukturalny szkolnictwa publicznego zmonopolizowanego przez władze państwowe «doprowadził jednak do zmarginalizowania edukacji domowej i ograniczenia wpływu rodziców na wykształcenie i wychowanie ich potomstwa. Równocześnie wprowadzenie do szkół publicznych po drugiej wojnie światowej, w Polsce Ludowej, marksistowsko-leninowskich koncepcji ideowo-wychowawczych sprzecznych z historycznymi

zasadami wychowania patriotycznego i religijnego, doprowadziło do konieczności odbudowy tradycyjnej edukacji domowej przez rodziców» (Lewandowski, 2009). Ale dopiero upadek totalitarnej dyktatury komunistycznej i rozpoczęty w 1989 roku proces transformacji politycznej, pozwolił na odbudowę struktur organizacyjnych szkolnictwa polskiego ukształtowanego w okresie działania Komisji Edukacji Narodowej.

Jak można zauważyć, nauczanie domowe od wieków było traktowane na równi z nauczaniem instytucjonalnym. Miało swych zwolenników, ale i przeciwników. Dziś edukacja domowa jest jedną z alternatyw dla szkolnictwa publicznego i podejmowana jest przez rodziców z bardzo różnych powodów. Najczęściej związane są one z niezadowoleniem rodziców z braku właściwego zaspokajania potrzeb ich dziecka w szkole lub traktowaniem jej jako sposobu życia rodziny.

Edukacja domowa – pojęcie i uwarunkowania prawne. W Polsce nauczanie domowe traktowane jest dziś jako równouprawniona alternatywa dla obowiązku szkolnego. Marek Budajczak, który jako pierwszy w Polsce w 1995 roku wraz ze swoją żoną Izabelą Budajczak zdecydowali się na kształcenie swoich dzieci poza szkołą systemową, określa ją jako jedną z form organizowania edukacji skoncentrowanej na domu, w rozumieniu wspólnotowego, rodzinnego jego sedna (zob. M. Budajczak, 2011). «Dochodzi do niej w czasoprzestrzeni, zarówno fizycznej jak i społecznej, tworzonej i zasiedlanej przez rodziców i dzieci (choć także innych «członków» rodziny, naturalnych i «adoptowanych»)» (Budajczak, 2011). Instytucjonalne nauczanie jest nadal najbardziej popularnym i powszechnym sposobem zdobywania wiedzy. Mimo, że wśród rodziców pojawiają się obawy związane ze szkołą, to niewielu z nich poszukuje alternatywy dla nauczania szkolnego. Niewielu rodziców wie o takiej możliwości, a jeśli nawet wiedzą, to brakuje im potrzebnej odwagi i siły do pokonania trudności, odpierania ataków, niekiedy braku przychylności, która wynika bardzo często z niewiedzy na temat edukacji domowej.

Polska Konstytucja (z 1997 roku) gwarantuje prawo do wyboru nauczania domowego. W artykule 48 Konstytucji mieści się zapis: «Rodzice mają prawo do wychowywania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania» (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej), z kolei artykuł 70 punkt 3 określa, że «Rodzice mają wolność wyboru dla swoich dzieci szkół innych niż publiczne» (Ustawa z dnia 7 września 1991r. O systemie oświaty. Dz. U. Nr 256). Poza tym w polskim prawodawstwie pojawiła się w końcu lat dziewięćdziesiątych XX wieku ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 roku zezwalająca na nauczanie domowe, która została znowelizowana 14 grudnia 2016 roku. W artykule 37 tej ustawy czytamy:

«**Art. 37.** 1. Na wniosek rodziców dyrektor odpowiednio publicznego lub niepublicznego

przedszkola, szkoły podstawowej i szkoły ponadpodstawowej, do której dziecko zostało przyjęte, może zezwolić, w drodze decyzji, na spełnianie przez dziecko odpowiednio obowiązku, o którym mowa w art. 31 ust. 4, poza przedszkolem, oddziałem przedszkolnym w szkole podstawowej lub inną formą wychowania przedszkolnego i obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą.

2. Zezwolenie, o którym mowa w ust. 1, może być wydane przed rozpoczęciem roku szkolnego albo w trakcie roku szkolnego, jeżeli:

1) przedszkole, szkoła podstawowa lub szkoła ponadpodstawowa, do której dziecko zostało przyjęte, znajduje się na terenie województwa, w którym zamieszkuje dziecko;

2) do wniosku o wydanie zezwolenia dołączono:

a) opinię publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej,

b) oświadczenie rodziców o zapewnieniu dziecku warunków umożliwiających realizację podstawy programowej obowiązującej na danym etapie edukacyjnym,

c) zobowiązanie rodziców do przystępowania w każdym roku szkolnym przez dziecko spełniające obowiązek szkolny lub obowiązek nauki do rocznych egzaminów klasyfikacyjnych, o których mowa w ust. 4. 3. Przepisów ust. 2 pkt 1 i pkt 2 lit. a i c nie stosuje się w przypadku wydawania zezwolenia, o którym mowa w ust. 1, dla dzieci i młodzieży posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym.

4. Uczeń spełniający obowiązek szkolny lub obowiązek nauki poza szkołą uzyskuje roczne oceny klasyfikacyjne na podstawie rocznych egzaminów klasyfikacyjnych z zakresu części podstawy programowej obowiązującej na danym etapie edukacyjnym, uzgodnionej na dany rok szkolny z dyrektorem szkoły. Egzaminy klasyfikacyjne są przeprowadzane przez szkołę, której dyrektor zezwolił na spełnianie obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą. Uczniowi takiemu nie ustala się oceny zachowania. Egzamin klasyfikacyjny przeprowadza się zgodnie z art. 44l ustawy o systemie oświaty i przepisami wydanymi na podstawie art. 44zb ustawy o systemie oświaty.

5. Przepisu ust. 4 nie stosuje się do dzieci i młodzieży posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym.

6. Roczna i końcowa klasyfikacja ucznia spełniającego obowiązek szkolny lub obowiązek nauki poza szkołą odbywa się zgodnie z przepisami rozdziału 3a ustawy o systemie oświaty.

7. Uczeń spełniający obowiązek szkolny lub obowiązek nauki poza szkołą, a także rodzic takiego ucznia, może korzystać ze wsparcia szkoły, której dyrektor wydał zezwolenie, o którym mowa w ust. 1, obejmującego:

1) prawo uczestniczenia w szkole w zajęciach, o których mowa w art. 109 ust. 1 pkt 2, 3 i 5–7;

2) zapewnienie dostępu do:

a) podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych, o którym mowa w art. 22ac ustawy o systemie oświaty, oraz

b) pomocy dydaktycznych służących realizacji podstawy programowej znajdujących się w zasobach szkoły – w porozumieniu z dyrektorem tej szkoły;

3) udział w konsultacjach umożliwiających przygotowanie dorocznego egzaminów klasyfikacyjnych, o których mowa w ust. 4.

8. Cofnięcie zezwolenia, o którym mowa w ust. 1, następuje:

1) na wniosek rodziców;

2) jeżeli uczeń z przyczyn nieusprawiedliwionych nie przystąpił do rocznych egzaminów klasyfikacyjnych, o których mowa w ust. 4, albo nie zdał rocznych egzaminów klasyfikacyjnych, o których mowa w ust. 4;

3) w razie wydania zezwolenia z naruszeniem prawa».

Zmiany (Nowa ustawa Prawo oświatowe weszła w życie 1 września 2017 roku i dotyczy wszystkich decyzji o realizacji edukacji domowej wydanych od dnia 1 września 2017 r.), jakie nastąpiły, związane są z ograniczeniem swobody wyboru szkoły. Do wejścia ustawy rodzice mogli zdecydować się na dowolną szkołę. Jednak nowa ustawa spowodowała, że rodzic może zdecydować się na szkołę znajdującą się tylko w obrębie województwa, w którym mieszka (art. 37 ust. 2 pkt 1). Rodzic musi wybrać placówkę ze względu na miejsce zamieszkania, a nie ze względu na to, jakie warunki i formy wsparcia dla swojego dziecka jako edukator domowy w niej uzyska. Poza tym przepis uniemożliwił korzystanie z edukacji domowej Polakom mieszkającym i przebywającym za granicą.

Formalnym wymogiem realizowania edukacji domowej było złożenie do szkoły opinii z poradni psychologiczno-pedagogicznej publicznej lub niepublicznej. Od 1 września 2017 roku (ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r.) nowe przepisy ograniczyły tę swobodę i dziś rodzic musi skorzystać z poradni przypisanej mu według rejonu. Doprowadziło to do przeciążenia – i tak już obciążonych pracą i wydawaniem wielu orzeczeń – państwowych poradni i wydłużyło czas oczekiwania na wydanie stosownej opinii.

Zmieniły się również zasady finansowania uczniów uczących się w domu. Kwota subwencji stanowi dziś około 0,6 bazowej kwoty subwencji naliczanej na pozostałych uczniów, a zatem została obcięta o około 40%.

Ostateczna decyzja o nauczaniu domowym dziecka należy do rodziców, którzy z pełną odpowiedzialnością biorą na siebie trud edukacji swojej pociechy. Nie muszą oni posiadać wykształcenia pedagogicznego. Gdy podejmą taką decyzję, udają się do wybranej przez siebie szkoły (na terenie swojego województwa), w której chcą, aby dziecko zdawało egzaminy klasyfikacyjne. Ich obowiązkiem jest złożenie podania o spełnianiu obowiązku nauki poza szkołą wraz opinią psychologiczno-pedagogiczną (wyłącznie z publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych), oświadczeniem o zapewnieniu dziecku warunków do nauki oraz deklaracją

przystąpienia przez dziecko do egzaminów weryfikujących jego wiedzę i umiejętności oraz umożliwiających klasyfikację. Oczywiście szkoła, która przyjmuje dzieci z nauczania domowego, otrzymuje subwencje przekazywane szkołom na współpracę z uczniami objętymi edukacją domową. Po wydaniu przez dyrektora szkoły pozytywnej decyzji, szkoła staje się opiekunem dla dziecka i jego rodziców, służąc pomocą i wsparciem. Jak każdy uczeń w polskie szkole, otrzymuje ono komplet darmowych podręczników oraz wytyczne konieczne do przygotowania dziecka do klasyfikacji końcowej. Dziecko może uczęszczać na proponowane przez nią zajęcia pozaszkolne lub organizowane dodatkowo przez nauczycieli lub chętnych rodziców warsztaty. Pod koniec roku lub w jego trakcie zdaje egzaminy kończące rok nauki. Dyrekcja szkoły wraz z gronem pedagogicznym decydują o sposobie i terminach odbywających się egzaminów sprawdzających. Na koniec roku szkolnego dziecko otrzymuje typowe świadectwo ukończenia danej klasy.

Jak podkreśla M. Budajczak, «polskie warunki – zarówno pod względem uciążliwości, jak i restrykcyjności administracji oświatowej – zbliżone są do sytuacji krajów, w których edukacja domowa jest karalna. Wprawdzie realizacja tej odmiany edukacji jest teoretycznie możliwa, jednak coraz bardziej ograniczana, bez respektowania obywatelskich swobód» (Budajczak, 2004). Dokonywane nowelizacje ustaw związanych z realizacją edukacji poza szkołą są tego najlepszym dowodem.

Praktyczny wymiar edukacji domowej w Polsce. W realizacji kształcenia domowego bardzo istotna jest współpraca rodziny ze szkołą, określana mianem «umbrella» – parasolową, ze względu na słuzenie im jako formalna pomoc (Budajczak, 2011). Szkoły określane jako «parasolowe» lub «przyjazne» edukacji domowej to placówki, których dyrekcja i grono pedagogiczne znają specyfikę nauczania dzieci poza szkołą i ją akceptują, co ma swój wyraz m.in. w przeprowadzanych egzaminach czy generalnie w przyjaznym podejściu do rodziców i dziecka uczącego się w domu.

Każda z tych szkół współpracuje z rodzicami na nieco innych zasadach. Niektóre organizują dla dzieci edukowanych domowo specjalne warsztaty lub festiwale wiedzy, inne umożliwiają wypożyczenie pomocy naukowych, oferują stypendia, zapraszają na zajęcia czy służą wsparciem pedagoga lub psychologa szkolnego.

Ilość szkół oferujących pomoc rodzicom edukującym swoje dzieci w domach wzrasta. Coraz szersza staje się też oferta pomocy rodzicom ze strony tych instytucji. Najczęściej związana jest ona z udostępnianiem programów nauczania oraz kryteriów wymagań (rzadziej spotykamy się z możliwością wglądu do sprawdzianów, ćwiczeń, kart pracy itp.), ukierunkowaniem pracy z dzieckiem poprzez indywidualne (bezpośrednie lub drogą mailową) konsultacje z nauczycielami przedmiotów lub specjalistami współpracującymi z daną placówką (psychologiem, pedagogiem, rehabilitantem, logopedą

itp.), sprawnym i przeprowadzonym w życzliwej atmosferze przebiegiem egzaminów klasyfikacyjnych. W niektórych szkołach – ze względu na indywidualne potrzeby dziecka – istnieje możliwość rozłożenia egzaminu na kilka części. W większości instytucji praktykowane jest indywidualne umawianie terminów ich zdawania. Istnieją szkoły, w których – ze względu na bardzo dużą ilość uczniów – zostają ustalone terminy kilkudniowych sesji egzaminacyjnych, podczas których przystępują oni do egzaminów z wybranych przez siebie przedmiotów w wyznaczonych godzinach. Jest to również doskonały czas na poznanie swoich rówieśników z różnych zakątków województwa, a niekiedy i z całej Polski. Poza tym szkoły stwarzają swoich podopiecznym możliwość udziału w konkursach przedmiotowych, wycieczkach, obozach, szkolnych imprezach, a także zajęciach dodatkowych, a nawet w zajęciach szkolnych w trakcie trwania roku. Ale są to wyjątki. Większość szkół oferujących możliwość realizacji edukacji w warunkach domowych ogranicza swoją pomoc do niezbędnego minimum. Nie pozwalają na to środki finansowe otrzymywane z budżetu państwa, ale i widoczny brak zaangażowania ze strony pedagogów lub brak pomysłów na stworzenie przyjaznych warunków.

Nieliczne szkoły mogą zaproponować rodzicom i ich pociechom zdecydowanie szerszy wachlarz propozycji aktywnej i rzetelnej współpracy. Polegać ona może na organizowaniu różnego rodzaju szkoleń dla rodziców, uczniów lub całych rodzin ułatwiających edukację w domu. Inicjowanie spotkań dla rodzin edukujących swoje dzieci, które stwarzają możliwość wysłuchania ciekawych wykładów przygotowanych przez zaproszonych gości, spotkań tematycznych, dyskusji, rozmów i dzielenia się doświadczeniami między rodzinami oraz spotkań indywidualnych z nauczycielami i specjalistami.

Niestety tak działających szkół zrzeszających rodziny z edukacji domowej jest bardzo mało, a potrzeby coraz większe, bo z roku na rok przybywa chętnych rodzin pragnących realizować obowiązek edukacji swoich dzieci w domu (Jak podaje J. Suchecka: «W Polsce dwa lata temu objętych nią było ok. 7,3 tys. uczniów (z tego 1,5 tys. mieszkających poza krajem), dziś to już blisko 14 tys., w tym ok. 10 tys. dzieci z podstawówek. W: Szkoła w domu ma coraz więcej uczniów». W: <http://wyborcza.pl/7,75398,22877687,szkola-w-domu-ma-coraz-wiecej-uczniow.html>, dostęp: 29.07.2018).

Edukacja domowa nie jest dla rodziców i ich dzieci zadaniem łatwym. Wręcz przeciwnie, bywa

skomplikowana i wymaga od rodziców wyrzeczeń zawodowych i osobistych. Zakłada dużą odpowiedzialność, wysiłek i zaangażowanie, poświęcenie dużej ilości czasu i rezygnację z wielu szans zawodowych, materialnych i towarzyskich. Jednak jeśli zależy im na przyszłości swoich dzieci, gdy dostrzegą ich talenty i indywidualizm, poświęcenie to się opłaca. Pojawia się zatem satysfakcja związana z obserwacją dziecka pokonującego własne ograniczenia i wykorzystującego swoje potencjalne możliwości oraz pogłębianie więzi rodzinnych. Jednak, aby sprostać wymaganiom i cieszyć się tą satysfakcją rodzina potrzebuje wsparcia. Ważny jest zatem wybór szkoły «parasolowej», dzięki której rodzice będą mogli w pełni realizować potencjał swoich pociech i nie pozostawać z tym sami. Oczywiście istnieje – i wciąż wzrasta – ilość możliwości otrzymania różnorodnych form wsparcia na odległość (tworzone są przez rodziców fora dyskusyjne i blogi, powstają strony internetowe udzielające wsparcia metodycznego rodzicom itp.), jednak możliwość bezpośrednich relacji, osobistych kontaktów i otrzymania fachowej pomocy jest w tym wypadku nieoceniona.

Jak pisze W. Stebnicki «dzięki takiemu wyborowi stwarzamy naszym dzieciom edukację godną naszej miłości do nich. Choć nauczyciele nie są ignorantami i cynikami, jednakże system nastawiony na kolektywizm, na wyrównywanie w dół i narzucanie ślepego posłuszeństwa, również i tych dobrych pedagogów deformujemy» (Stebnicki, 2014). «Wzrastająca popularność edukacji domowej to dowód na to, że – mimo zapewnień padających z politycznych trybun – żaden urzędnik, minister, czy nawet premier – nie jest w stanie kochać naszych dzieci bardziej, niż kochamy je sami» (Stebnicki, 2014). Uważam zatem, podobnie jak M. Budajczak, że «państwowy system oświaty mógłby w swych rozwiązaniach, gdyby spożytkowano w nich doświadczenia polskiej edukacji domowej, także na tych doświadczeniach skorzystać. Przede wszystkim zaś prawodawcy prawa oświatowego winni edukacji domowej sprzyjać, eliminując wszelkie prokurowane i przypadkowe dla niej obstrukcje» (Budajczak, 2017). Miejmy nadzieję, że powiększające się w Polsce grono zwolenników edukacji domowej, uświadomi, że zmiany w tak funkcjonującej dziś szkole są konieczne i natychmiastowe, że rodziny nadal będą miały możliwość dokonywania wyboru tego alternatywnego sposobu edukacji dla swoich dzieci, a szkoły je wspierające na godne i rzetelne ich wspieranie.

References

- Budajczak, M. (2004). *Edukacja domowa*. Gdańsk, Rzeczpospolita Polska (pol).
- Budajczak, M. (2011). *Edukacja domowa jako zadanie wychowawcze*. [w]: *Szkoła domowa. Między wolnością a obowiązkiem*. J. Piskorski (red.). Warszawa, Rzeczpospolita Polska (pol).
- Budajczak, M. (2017). *Polska edukacja domowa jako mise en abyme między kondycją ludzką a społecznymi konstrukcjami oświatowymi*. [w]: *Studia Paedagogica Ignatiana. Edukacja domowa. Stan i perspektywy*, 3 (pol).
- Ustawa o systemie oświaty.
- Jakubiak, K. (2017). *Polskie tradycje edukacji domowej*. [w]: *Studia Paedagogica Ignatiana. Edukacja domowa. Stan i perspektywy*, 3 (pol).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.

- Lewandowski, St. (2009). Potrzeba odbudowy edukacji domowej w rodzinach polskich w XXI wieku. [w]: *Edukacja domowa w Polsce. Teoria i praktyka*. M. P. Zakrzewscy (red.). Warszawa, Rzeczpospolita Polska (pol).
- Stebnicki, W. (2014). *Edukacja domowa*. Warszawa, Rzeczpospolita Polska (pol).
- Suchecka, J. (2018). Szkoła w domu ma coraz więcej uczniów. [w]: *Gazeta Wyborcza*. 10 stycznia 2018. URL: <http://wyborcza.pl/7,75398,22877687,szkola-w-domu-ma-coraz-wiecej-uczniow.html> (dostęp: 29.07.2018).

РОЛЬ ДОМАШНЬОЇ ОСВІТИ В ПОЛЬСЬКІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Мінчановська Олександра, доктор наук, доцент, Факультет етнології і освітніх наук, Сілезький університет в Катовіцах, вул. Бельська, 62, 43-400 Цешин, Республіка Польща, aleksandraminczanowski@interia.pl

Мета статті – розглянути можливості запровадження альтернативної форми навчання в Польщі, так званої домашньої освіти. Дане впровадження створює умови для природного та самостійного навчання, беручи до уваги індивідуальні можливості, потреби та особливості розвитку дітей. У статті представлено історичні та правові аспекти домашньої освіти в Польщі та опис того, як школи повинні підтримувати впровадження такої ініціативи. Зокрема, проаналізовано нормативно-правову базу у сфері домашньої освіти. Розглянуто основні положення Конституції Польщі, Закону «Про систему освіти», Закону «Про освіту».

Зазначено, що кількість шкіл, які пропонують допомогу батькам, що обрали для своїх дітей домашню освіту постійно зростає. Спектр освітніх послуг для батьків також стає дедалі ширшим. Найчастіше це пов'язано із виконанням вимог, задекларованих навчальною програмою. Батькам надається можливість доступу до тестів, навчальних вправ і т.д.; проводяться консультації, прями або по електронній пошті, з учителями-предметниками та фахівцями, які співпрацюють з даним закладом освіти (психолог, реабілітолог, логопед тощо); створюються умови для здачі кваліфікаційних іспитів. У більшості школах, враховуючи індивідуальні потреби дитини, існує можливість здачі іспиту декількома частинами, крім того, учні мають можливість обирати дату їх проходження. Проте, у деяких школах, за рахунок дуже великої кількості учнів призначається тиждень для проведення іспитів, учні складають іспити з обраних їм предметів у встановлені терміни. У статті акцентується увага, що це також чудовий час для дітей познайомитись із своїми однолітками з різних регіонів, а іноді з усієї Польщі. Крім того, школи пропонують своїм учням можливість брати участь у тематичних конкурсах, поїздках, шкільних вечірках, а також додаткових заняттях протягом року. Але це винятки. Більшість шкіл, які пропонують можливість продовжувати навчання вдома, зменшують допомогу до необхідного мінімуму, що пояснюється недостатнім фінансуванням, а також очевидною відсутністю прямих зобов'язань.

У статті зроблено висновок, що домашня освіта – це непросте завдання для батьків та їхніх дітей, оскільки вимагає від батьків професійних та особистих жертв.

Ключові слова: домашня освіта; домашнє навчання; освіта; система освіти.

THE POSITION OF HOMESCHOOLING IN THE POLISH EDUCATION SYSTEM

Minchanovska Oleksandra, Dr., Associate Professor, Faculty of Ethnology and Educational Studies, University of Silesia in Katowice, 62 Bielska Str., 43-400 Cieszyn, The Republic of Poland, aleksandraminczanowski@interia.pl

The article is aimed at familiarizing with the so called home education, an alternative form to public education in Poland. Home education offers a chance and creates conditions for natural and independent learning, with regard to individual potentialities, needs and the pace in which children and youth develop. This takes place in contrast to schools, in which children are treated as one, similar (to one another) group – not as a unique team of individuals. What has been presented in this study are the historical and legal threads of home education in Poland, the description of the functioning of schools which are to support homeschooling.

Key words: home education; homeschooling; education; education system.

Стаття надійшла до редакції 01.08.2018

Прийнято до друку 27.09.2018